

Büyük Spor Organizasyonları ve Uluslararası Siyaset: FIFA 2022 Dünya Kupası Başlarken - Şevket Ovalı

Devletlerin prestijli uluslararası turnuvalara, olimpiyatlara, yarışlara veya müsabakalara ev sahipliği yapmak istemelerinin arkasında pek çok sebep bulunmaktadır. Spor müsabakalarının geniş halk kitlelerini cezbetmeye başlamasıyla birlikte uluslararası turnuvalarda kazanılan madalya sayıları kadar bu organizasyonlara ev sahipliği yapmak da pek çok devlet açısından önemli bir prestij hatta uluslararası

meşruiyet kaynağı olarak görülmüştür. Örneğin 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları, Naziler

için Versay'ın zincirlerinden kurtulan yeni Almanya'nın dünya sahnesindeki ilk ciddi gövde gösterisidir. 1964'teki Avrupa Futbol Şampiyonası final maçı, ev sahibi İspanya'nın SSCB karşısında aldığı 2-1'lik galibiyetiyle sonuçlanmış, müsabakayı bizzat stadyumda takip eden General Franco ev sahipliğinin de etkisiyle kazanılan bu maçı ulusal ve uluslararası anlamda komünizme karşı kazanılan bir zafer olarak sunmuştur. 1978'de Arjantin'de düzenlenen FIFA Dünya

Kupası da benzer bir amaca hizmet etmiş ve turnuva 1976'da askeri bir darbeyle yönetimi ele geçiren General Videla cuntasının uluslararası imajını düzeltmek için kullandığı bir araç haline dönüşmüştür.

Spor müsabakalarında

kazanılan başarılar ve ev sahipliği devletlerin imajları için o kadar önemliydi ki, uluslararası spor organizasyonları 1960'lardan itibaren ABD ile SSCB'nin başını çektiği iki kutup arasındaki rekabetin en popüler sahnesi haline gelmişti. Burada hiç şüphe yok ki kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasını sağlayan devrim niteliğindeki gelişmelerin payı büyüktü. 1960 Roma Olimpiyat Oyunları ile başlayan ve sonrasında da artarak devam eden canlı televizyon yayınları, büyük spor organizasyonlarının milyonlarca kişiye ulaşmasını sağladı. Kitlelere kolayca ulaşabilmenin imajlarını güçlendirmek için bulunmaz bir nimet olduğunun farkına varan tüm devletler artık sadece sportif başarı ve madalyaların

değil ev sahipliğinin de peşindeydiler. Hem SSCB hem de ABD, 1980 Moskova ve 1984 Los Angeles Olimpiyat Oyunlarını bu saiklerle düzenlemek istemişlerdi. Her iki organizasyon da karşılıklı boykotlar ve protestolar neticesinde beklenenden daha sönük geçse de taraflarca etkin bir propaganda aygıtına dönüştürüldü.

2000'li yılların

başlarından itibaren, uluslararası siyasetin Çin, Brezilya, Hindistan ve Güney Afrika gibi yükselen güçleri uluslararası spor organizasyonlarına ev sahipliği yapmayı imajlarını kuvvetlendirmek ve prestij kazanmanın önemli bir aracı olarak görmekteydiler. 2008 Pekin Olimpiyat Oyunları, 2010 FIFA Güney Afrika Dünya Kupası, 2010 Hindistan Milletler Topluluğu Oyunları, 2014 FIFA Brezilya

Dünya Kupası ve 2016 Rio Olimpiyat Oyunlarının da bu amaçlara hizmet ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. 2 Aralık 2010'daki oylamada FIFA Dünya Kupası'nı düzenleme hakkını kazanan Katar'ın da amacı tüm dünyanın takip edeceği bir futbol organizasyonuna ev sahipliği yaparak uluslararası siyasette daha görünür olmak ve imaj parlatmaktı. Ancak ev sahipliğini kazanmasının aradan geçen 12 yıl boyunca Katar, daha önce hiçbir ev sahibi ülkenin hedef olmadığı kadar yoğun bir eleştiri bombardımanı altında kaldı.

Turnuvanın Katar'da

düzenlenmesine yönelik eleştirilerin başında rüşvet iddiaları gelmekteydi. İngiliz basınında çıkan haberlere göre Asya Futbol Konfederasyonu Başkanı olan Katarlı Muhammed Bin Hammam aracılığı ile oy kullanma yetkisi olan delegelere ulaşılmış

ve Katar için oy kullanmaları karşılığında pek çoğunun hesaplarına para yatırılmıştı. Hammam 2011 yılında dönemin başkanı Sepp Blater'e karşı FIFA başkanlığı için kulis yaparken rüşvet dağıttığı iddiasıyla da bir soruşturma geçirmiş ve FIFA tarafından ömür boyu futboldan men cezası almıştı. Bu yasak bir yıl sonra CAS tarafından delil yetersizliği gerekçesiyle kaldırılrsa da Katar'ın adaylık süreci ile ilgili söylentiler bitmemişti. FIFA Etik Komitesi'nin Katar'la ilgili rüşvet iddiaları üzerine başlattığı soruşturma ise 2017'de Katarlı yetkililerin aklanmasıyla sonuçlanmıştı.

Turnuvanın Katar'da

düzenlenmesine dair bir kısım eleştiriler ise turnuva sebebiyle Avrupa'daki ulusal liglere verilecek aradan kaynaklanmaktaydı. FIFA yetkilileri Katar'da sıcaklıkların

yaz aylarında ortalama 40 derecenin üzerinde seyretmesi sebebiyle Şubat 2015'te turnuvanın 2022 Kasım-Aralık aylarında düzenlenmesine karar verdiler. Bu düzenleme, milyarlarca dolarlık piyasa değerine sahip İngiltere Premier Ligi, İspanya La Liga, İtalya Seri A ve Almanya Bundesliga gibi ulusal liglere erkenden ara verilmesi anlamına geldiğinden yakınmalara neden oldu. Hatta İspanya'da 1. ve 2. liglerin üyesi olduğu Profesyonel Futbol Ligleri Kurumu, milyonlarca avro zarar edeceklerini dile getirerek FIFA'yı Uluslararası Spor Tahkim Mahkemesi'ne (CAS) şikâyet etti.

Katar'ı hedef alan en ciddi eleştiriler ise altyapı ve stadyum inşaatları için ülkeye getirilen göçmen işçilerin köleliği andıran çalışma koşullarından kaynaklanmaktaydı. İddialara göre Hindistan, Bangladeş, Nepal ve Pakistan gibi ülkelerden getirilen işçiler iş güvenliği hiçe sayılarak uzun saatler boyunca oldukça tehlikeli koşullarda çalışmaya zorlanmaktaydılar. Uluslararası basında 2010'dan bugüne kadar göçmen işçilere son derece düşük ücretler ödendiği, denetleme yapılmadığı için patronların insafına terk edildikleri, haklarını arayan işçilerin dövüldüğü, pasaportlarına el konulduğu veya sınır dışı edildikleri yönünde pek çok haber yayınlandı. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) yetkilileri Katar'ı işçi ölümlerini yeterince araştırmamak, gerekli tedbirleri almamak ve gerçek ölü sayılarını gizlemekle suçlarken, Katar'lı yetkililer ise 2017'den sonra çalışma koşullarını yeniden düzenleyen bazı reformların yapıldığını ve şartlarının iyileştiğini söylemekle yetindiler. Kesin rakamlara ulaşmak mümkün olmasa da çeşitli kaynaklar tarafından 2011 ve 2022 yılları arasında Katar'daki inşaatlarda 6500 Asyalı göçmen işçinin hayatını kaybettiği dile getirilmektedir.

Katar'ın ulusal yasaları ve kültürel normları bir başka eleştiri konusuydu. İngiltere dışişleri bakanı James Cleverly'nin Katar'a gidecek eşcinsel İngiltere ve Galler taraftarlarını gittikleri ülkenin yasalarına ve geleneklerine karşı saygılı olmaya davet etmesi büyük tepkilere neden oldu. Dışişleri bakanlığı yetkilileri de yaptıkları açıklamalarda tüm taraftarlardan Katar'ın kültürel normlarına saygı gösterilmesini istemişlerdi. İngiliz basını ise turnuva boyunca İngiliz polislerinin Katar'da görev yapacaklarını ve taraftarlar ile yerel polis güçleri arasında kültürel normlara saygı konusunda bir köprü görevi göreceklerinin altını çiziyordu. Katar'ın kamusal alanda içki tüketilmesine dair kısıtlamaları ve LGBT karşıtı yasaları sadece İngiltere'de değil turnuvaya katılacak pek çok ülkenin taraftarlarında tedirginlik yaratmış ve turnuva başlamadan protesto çağrılarının artmasına neden olmuştu.

Tarihin en tartışmalı FIFA Dünya Kupası organizasyonun başlamasına sayılı günler

kala, futbol dnyasının neredeyse tm bileşenleri turnuvanın Katar'da düzenlenmesini eleştirmeye devam ediyorlar. Eleştiri kervanına son katılan isim ise Katar'ın turnuvayı düzenleme hakkını kazandığı 2010'da FIFA başkanı olan ve hakkındaki yolsuzluk iddiaları sebebiyle FIFA'dan 2028'e kadar men cezası alan Sepp Blater oldu. "Turnuvanın Katar'a verilmesi hataydı" diyerek adeta günah çıkaran Blatter, yanlış karar verdiklerini 12 yıl aradan sonra itiraf edebilmişti. Almanya'da geçtiğimiz hafta oynanan Bundesliga müsabakalarında Bayern Münih, Hertha Berlin ve Borussia Dortmund taraftarları dünya futbolun en büyük organizasyonunun Katar'da düzenlenmesini bir kez daha protesto ettiler. Bir başka protesto ise Danimarka milli takımının forma sponsoru olan bir şirketten geldi. Şirket, binlerce işçinin inşaatlarda hayatını kaybettiği bir turnuvada marka olarak görünür olmak istemediklerini belirterek formalardaki logolarını en az görünür olacak şekilde tasarladığını açıkladı. Rüşvet iddiaları, turnuvanın tarihine dair tartışmalar, kölelik şartlarında çalışmaya zorlanan işçiler ve LGBT karşıtı yasaların gölgesinde başlayacak 2022 FIFA Dünya Kupası, sadece turnuva öncesinde değil, turnuva sırasında ve sonrasında da eleştiri oklarının hedefi olmaya devam edecek gibi görünüyor.

Doç. Dr. Şevket Ovalı, Dokuz Eylül Üniversitesi

Doç.Dr. Şevket Ovalı, Lisans eğitimini Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde 1996 yılında tamamlamıştır. Yüksek lisans derecesini Hacettepe

Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'ndan, doktora derecesini ise Dokuz Eylül Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'ndan alan Doç Dr. Ovalı, 2004'ten bu yana Dokuz Eylül Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Bir süre Hollanda Maastricht University College'da lisans ve lisansüstü dersler veren Ovalı'nın başlıca çalışma alanları, uluslararası güvenlik, Türk dış politikası, Türk-Yunan ilişkileri ve Türk-Amerikan ilişkileridir. Doç. Dr. Ovalı, 2010'dan beri *Uluslararası İlişkiler Dergisi*'nin editörü olarak görev yapmaktadır.

Bu yazıya atıf için: Sevket Ovalı, "Büyük Spor Organizasyonları ve Uluslararası Siyaset: FIFA 2022 Dünya Kupası Başlarken" Panorama, Çevrimiçi Yayın, 20 Kasım 2022, <http://www.uikpanorama.com/blog/2022/11/20/so/>

Telif@UIKPanorama. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Panorama dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK, Global Akademi, Panorama Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.